

NATALIA LAZAR¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: Sfântul Gheorghe, mit, legendă, obiceiuri, ritual.

Dimensionarea antropologică a unui motiv – Sfântul Gheorghe

Rezumat

Există personaje care traversează plenar istoria culturală a umanității, unul dintre acestea fiind și Sfântul Gheorghe, motiv cu o vechime considerabilă, cu un pronunțat fond arhaic, peste care s-au suprapus noi contexte și sensuri. Modelul mitic din spațiul indo-european al zeului/eroului viril, care înfruntă și răpune monstrul sau balaurul, devenit unul din miturile de întemeiere, se regăsește și în creștinism.

Legenda Sfântului Gheorghe are o bază mito-folclorică cu reverberații puternice în conștiința poporului român, Sfântul Gheorghe bucurându-se de un loc special în calendarul obiceiurilor pastorale și agrare și fiind un simbol al luptei pentru apărarea pământului strămoșesc și a demnității neamului românesc.

¹ Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere.

Keywords: Saint George, myth, legend, customs, ritual.

The Anthropological Dimensioning of a Motif - Saint George

Summary

There are some characters who fully traverse the cultural history of humanity. One of them is Saint George, a motif with considerable standing, with a pronounced archaic background, over which new contexts and meanings have overlapped. The mythical model of the manly god/hero from the Indo-European space, who confronts and defeats the monster or dragon, which has become one of the founding myths, is also found in Christianity.

The legend of Saint George has a myth-folkloric base with strong reverberations in the consciousness of the Romanian people. Saint George has gained a special place in the calendar of pastoral and agrarian customs, being a symbol of the fight for the defence of the ancestral land and the dignity of the Romanian people.

Dimensionarea antropologică a unui motiv – Sfântul Gheorghe

Există personaje care traversează plenar istoria culturală a umanității, cu rezonanțe multiple în diverse niveluri de simbolizare, unul dintre acestea fiind și Sfântul Gheorghe, motiv cu o vechime considerabilă, cu un pronunțat fond arhaic peste care, în timp, s-au suprapus noi contexte evenimentțiale care au redimensionat sensurile și conotațiile. În cadrul mitologicului s-a consolidat un personaj cu multiple valențe, o pozitivitate exemplară, cu pregnantă individualitate, descifrată în practicile rituale și construcțiile simbolice. Unul din principalele modele mitice din spațiul indo-european este acela al zeului/eroului viril care înfruntă și răpune monstrul sau balaurul, acesta devenind unul din miturile de întemeiere. Creștinismul a preluat acest scenariu mitic, readaptându-l, așadar legenda Sfântului Gheorghe are o bază mito-folclorică.

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe este unul dintre reprezentanții de seamă ai creștinismului din perioada primară, condamnat la moarte de către împăratul Dioclețian pentru vina de a se fi autodeclarat creștin, martirizat la data de 23 aprilie, anul 303 d. Hr.. Născut în Cappadocia, crescut și educat în spiritul religiei creștine, Gheorghe este cunoscut sub numele de *sfântul militar*, întrucât a fost comandant de oaste în garda împăratului. Potrivit legendelor populare, în Palestina, lângă o cetate, era un balaur care, periodic, devora copii. Venind și rândul sacrificării fetei împăratului, Sfântul Gheorghe, „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”, răpune balaurul, salvând-o pe fecioară. Apoi, ajutat de aceasta, leagă balaurul, îl duce în cetate și îl omoară, pe locul sacrificiului înălțându-se prima biserică.²

Simbol al păgânismului înfrânt, balaurul reprezintă vechiul zeu/ idol, cel căruia i se aduceau sacrificii umane. Și în context religios, înfrângerea balaurului de către erou își păstrează caracterul de *mit de întemeiere* a primei biserici și comunități creștine. Concomitent, rezistă și celelalte motive magico-erotice care o implică pe fecioară și nu au relevanță pentru semnificația creștină a legendei: legarea monstrului de către fecioară, aducerea balaurului legat din *zona extramuros* și sacrificarea acestuia în *zona intramuros*.³

Simbolica balaurului/monstrului/dragonului este una complexă, monstrul fiind un „simbol de totalizare, de recensământ complet al posibilităților naturale, iar, din acest punct de vedere, orice animal lunar e un grupaj monstruos”⁴. Reptile uriașe, ființe parțial aeriene, parțial acvatic, balaurii locuiesc cu predilecție prin lacuri, bălți și râuri, prin codri neumblați, făcând legătura între pământ și vânturile furtunoase. Geneză lor poate fi explicată diferit: sunt oameni transformați în duhuri necurate sau șerpi.⁵ Înrușiți cu balaurii sunt

² Andrei Oișteanu, *Mytos și Logos*, Editura Nemira, 1997, pp. 9-10.

³ *Ibidem*, pp. 10-11.

⁴ Gilbert Durrand, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers, București, 1977, p. 389.

*zmeii*⁶, care reprezintă un stadiu intermediar, tranzitoriu, între reptilă și om, cu elemente preponderent antropomorfe sau *zburătorii*⁷ – cu vocație exclusiv erotică, probabil o moștenire din zestrea preistorică a indo-europenilor. Din punct de vedere religios, balaurul cu 7 capete este semnul necredinței, întunericii și nedreptății, capetele balaurului simbolizând păcatele capitale: mândria, iubirea de arginți, lăcomia, desfrânarea, mânia, invidia și lenea.

În *Sinaxar (Viețile sfinților)*, pe lângă viața sfântului sunt menționate și o parte din minunile⁸ săvârșite, însă episodul omorării balaurului nu este menționat, acesta pătrunzând relativ târziu în legenda hagiografică a Sfântului Gheorghe. Paradoxal, capitoul *Măcenia svântului și marele mucenic Gheorghe din Cazania lui Varlaam* (Iași, 1643) are ca frontispiciu o gravură, reprezentându-l pe sfânt călare și înfigând lancea în gura balaurului ținut în lesă de o fecioară. Aceasta denotă faptul că acest motiv iconografic era cunoscut și răspândit în epocă.⁹

Cele mai vechi drapele cu imaginea Sf. Gheorghe, datate ca aparținând sfârșitului secolului al XV-lea – începutul secolului al XVI-lea, din perioada lui Ștefan cel Mare, sunt două drapele, unul militar și altul religios, ce au ajuns până în zilele noastre grație conservării lor la mănăstirea Zografu de la Muntele Athos. În perioada medievală, steagul de luptă era totodată și unul care era utilizat la diferite manifestații religioase și sărbători domnești. Fundalul drapelului este de culoare roșu-deschis și-l reprezintă pe Sf. Gheorghe, amplasat pe un tron, în mâini ținând o spadă și călcând în picioare un balaur cu trei capete. Sus, în dreapta capului Sf. Gheorghe este brodat un înger cu o spadă în mână, iar în partea stângă, alt înger cu un scut. Ambii îngeri îi așază sfântului pe cap o coroană, imagine completată de inscripția în limba greacă, cusută cu fire de argint: „Sf. Gheorghe din Cappadocia”. Drapelul, pe margini, este completat cu altă inscripție în slavonă, brodată cu litere de argint, care a fost descifrată în felul următor: „O, îndelung răbdătorule și de biruinți purtătorule, mare mucenic Gheorghe, carele la nevoi și năpaste ești grabnic apărător și fierbinte ajutor, și celor întristați bucurie nespusă, primește de la noi și aceasta rugămintă a smeritului robului tău a domnului Io Ștefan Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei; și păzește-l pe el neatins în acest veac și în acel viitor cu rugăciunile celor ce te cinstesc pe tine ca să te proslăvim pe tine în veci, amin! Și s-a făcut în anul 7008, iar al

⁵ Ovidiu Bîrlea, *Folclorul românesc*, Editura Minerva, București, 1981, pp. 98-101.

⁶ *Ibidem*, p. 101.

⁷ *Ibidem*, p. 103.

⁸ *Mineiul pe aprilie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1977, pp. 213-214: „... Atunci oarecare femeie cu frică de Dumnezeu, având adevărată și întărită credință în sfântul mare mucenic Gheorghe a cumpărat și ea un asemenea stâlp [...] și pogorându-l la mare, se ruga celui ce era purtător de grijă să ducă stâlpii, să ia și să ducă pe acela pe care îl cumpărase ea... Atunci femeia de supărare, căzând la pământ, plângea și se ruga sfântului să-i ajute să poată duce stâlpul [...] în vis i se arătă sfântul în chip de voievod și-i zise: „De ce ești tristă femeie?” Iar ea îi zise pricina întristării [...] Și... puse stâlpul văduvei în rând cu ceilalți, în locul care porunea scrisul cel însemnat de sfântul. Care stâlp stă și astăzi într-o neștearsă pomenirea femeii și într-o mărirea sfântului pentru preamărita minune”.

⁹ Andrei Oișteanu, *op. cit.*, pp. 15-17.

domniei lui anul al 43-lea”.¹⁰

Stindardul lui Ștefan cel Mare constituie o piesă de broderie liturgică bizantină din secolul al XV-lea, de formă rectangulară, cu dimensiunile de 123,8 cm x 94,2 cm; restaurată de mai multe ori. Desăvârșit pe teritoriul Moldovei, din ordinul principelui Ștefan cel Mare, stindardul liturgic a ajuns la o dată necunoscută la Mănăstirea Zografu (de la Muntele Athos) și a fost descoperit în anul 1882 de către cercetătorii români Alexandru M. Pencovici, Teodor T. Burada și Radu C. Pătărlăgeanu, aflați în misiune în Macedonia și Thessalia pentru a studia limba și cultura comunităților de români din Balcani (aromânii).

În 1917, un detașament militar special franco-rus a preluat drapelul din biblioteca mănăstirii, ducându-l la Salonic, unde se afla consulul român, iar la data de 13 martie 1917 drapelul a fost predat părții române, reprezentând un act de bunăvoință a Aliaților. Ulterior, drapelul este transportat la Paris, unde, în incinta celei mai vechi universități din Europa, Sorbona, a avut loc reîntoarcerea oficială a drapelului părții române, la data de 28 iulie 1917. În anul 1919, după Marea Unire, steagul revine în țară, fiind păstrat, până în 1972, la Muzeul Militar Național din București, iar de atunci până în prezent este inclus în fondurile Muzeului Național de Istorie. Inițial, stindardul, ca orice prapor bisericesc, a avut două fețe, pe fața I fiind reprezentată Învierea Domnului, iar pe a II-a, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe. În prezent, se mai păstrează, doar parțial, elemente ale feței a II-a a stindardului.¹¹

Datorită aurei de legendă pe care a avut-o și o are, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe este unul dintre cei mai cunoscuți și iubiți sfinți, martir și biruitor, pe de o parte, darnic și milostiv, pe de altă parte. În conștiința poporului român are un loc special, întrucât, de-a lungul istoriei, voievozii români s-au plasat sub ocrotirea sfântului atunci când au luptat pentru apărarea pământului strămoșesc, a demnității neamului românesc și a credinței noastre creștine. Astfel, conform prevederilor regulamentului R.G.-4, Regulamentul onorurilor și ceremoniilor militare, zilele categoriilor de forțe ale armatei, ale genurilor de armă și specialităților militare, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe a fost ales protector al Forțelor Armate Terestre și în data de 23 aprilie a fiecărui an, prin ceremonii militare și religioase specifice, se aniversează Ziua Forțelor Armate Terestre ale României.¹²

Sărbătorirea diverselor categorii de arme din sistemul militar, prin raportare la anumiți sfinți din calendarul creștin ortodox numiți patroni spirituali, are o îndelungată tradiție, care avea drept scop sporirea prestigiului instituției militare în rândul populației civile și consolidarea unității și spiritului de corp în cadrul fiecărei categorii de armă. Prin Decretul Regal nr. 1343 din 17 aprilie 1931 s-a stabilit ca fiecare armă să-și celebreze ziua după numele unor sfinți din calendarul ortodox, considerați patroni ai armelor respective, după cum urmează: Infanteria – *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* (8 noiembrie), Cavaleria – *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe* (23 aprilie), Artileria – *Sfânta Mare Muceniță Varvara*

¹⁰ <http://istoriamilitara.org/stiinta/articole/535-drapele-din-epoca-de-glorie-a-lui-stefan-cel-mare-2.html> - accesat la data de 23.04.2020.

¹¹ <http://www.capodopere2019.ro/stindardul-liturgic-al-lui-stefan-cel-mare.html> - accesat la data de 23.04.2020.

¹² https://www.mapn.ro/calendar_militar/, accesat la data de 24.03.2020.

(4 decembrie); Aeronautica – *Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul* (20 iulie), Marina – *Sfânta Fecioară Maria (Adormirea Maicii Domnului, 15 august)*, Geniul – *Sfinții Mari Împărați Constantin și mama sa, Elena* (21 mai), Școlile Militare – *Sfinții Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur* (30 ianuarie).¹³

Sângeorzul/Sân Giorgiul în Țara Oașului

În Oaș, la fel ca și în majoritatea zonelor etnografice ale țării, sărbătorile de primăvară constituiau „prilejuri de manifestare colectivă a bucuriei de a trăi, de întâmpinare a naturii ce învie, unele dintre acestea fiind legate de o dată fixă, altele de sărbătorile religioase”¹⁴. Potrivit vechiului calendar roman, anul începea la 1 martie, însă din anul 153 î. Hr., prin reforma calendarului roman, anul începe la 1 ianuarie, ceea ce a avut drept consecință încadrarea multor obiceiuri de primăvară în plină iarnă. În mentalitatea populară, începutul anului se leagă în mod obișnuit de primăvară, de începutul ciclului vegetal, al muncilor agricole și al pășunatului, iar ritualurile ce compun aceste obiceiuri dublează acțiuni pozitive fixate prin tradiție la anumite date calendaristice. Pregătirea uneltelor agricole se făcea din luna februarie, aceasta fiind și justificarea denumirii populare de Faur (Făurar - luna februarie), deoarece în această lună meșterii făurari confecționau unelte agricole¹⁵, în timp ce muncile agricole de primăvară, în special aratul, începeau în jurul echinocțiului de primăvară (9 martie), de obicei la începutul săptămânii. În satul tradițional, toate se desfășurau în acord cu *rânduiala*: semănatul se făcea la începutul săptămânii, pentru că se considera că lucrul început la sfârșit de săptămână aduce ghinion, iar semănăturile vor fi pline de buruieni, plugul și întreg atelajul erau stropite cu aghiazmă, afumate cu tămâie și trecute peste foc pentru purificare, iar gospodarul trebuia să fie îmbrăcat în haine curate și să-și păstreze curățenia trupeză pentru a nu profana ritualul.¹⁶

O sărbătoare cu profunde semnificații în Țara Oașului este Sfântul Gheorghe sau Sângeorzul/Sân Giorgiul. Cu acest prilej, în Oaș se aduc/aduceau din pădure ramuri verzi de mesteacăn (*sângeorz*) și se pun/puneau la poarta gospodăriei: „La noi să merț după mesteacăn, zâce că ăla îi sângeorzu”¹⁷ Mai demult, feciorii așezau la poarta fetelor iubite crengi de mesteacăn împodobite cu *perți*¹⁸, prin aceasta recunoscându-și public dragostea, se furau porțile, în special de la casele unde erau fete de măritat, dar nu obligatoriu – „io n-am fete de măritat și tăt mi le-o furat”¹⁹. Tot în trecut, fetele și feciorii se udao cu apă pentru

¹³ Alexandru Armă, *Organizarea zilei aviației în timpul războiului (în anii 1943 și 1944)*, în *Document. Buletinul Arhivelor Militare Române*, Anul XIII, Nr. 3 (49)/2010, p. 8.

¹⁴ Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, p. 422.

¹⁵ Ion Ghinoiu, *Sărbători și obiceiuri românești*, Ed. Elion, București, 2003, p. 242.

¹⁶ Mihai Pop, *Folclor românesc*, vol. I-II, Editura „Grai și Suflet – Cultura națională”, București 1998, pp. 16-17.

¹⁷ Inf. lipsă, Bixad, 2007, culegător Bota Raluca, Arhiva de Folclor a Facultății de Litere, CUNBM.

¹⁸ Panglici – Inf. Hotca Ana, 63 a, Negrești-Oaș, 2007, culegător Natalia Lazar.

¹⁹ Inf. Pinte Maria, 71 a, Bixad, 2007, culegător Bota Raluca, Arhiva de Folclor a Facultății de Litere, CUNBM.

a fi sănătoși peste an, apa simbolizând substanța primordială care curăță, purifică, vindecă, „izvorul de viață care precede și suportă orice creație, orice manifestare cosmică.”²⁰

La Sângeorz, se practica, în vremurile de demult, unele vrăji de ursită, deoarece se considera că această zi sfântă era benefică implicării spiritelor, la fel ca și ziua Sfântului Andrei (30 noiembrie), a Bobotezei (6 ianuarie), ziua de Ispas (Înălțarea Domnului, la 40 de zile după Paști), cea de Sânziene (24 iunie) ș.a.. Însă Sfântul Gheorghe era recunoscut ca fiind protectorul animalelor, iar în această zi de sărbătoare se culegeau buruieni de leac pentru vitele din gospodărie, se performau ritualuri cu caracter apotropaic, pentru a ocroti gospodăria și animalele, ziua premergătoare sărbătorii dedicate sfântului Gheorghe fiind numită Sângeorzul vacilor, pentru că se spunea că umblă spiritele să ia mana vitelor (laptele vacilor): „Ca să nu ia bosorcăile laptele, în noaptea cătă Sân-Giorgiu, aprinde orice petece, cu leuștean și aiu, să pută, și ung pă la staul și la grajd și vacile pă la țate”²¹.

Un alt obicei foarte vechi, practicat în noaptea de Sângeorz, era focul viu: „Ciobații freacă lemn de tufă deolaltă, până se face foc d’iu. Acela-i bun și de zărit la oi. Focu acela îl pune la strungă și cân nu-i bun laptele mulge piste iel cruce ș-apăi să tomnește laptele iară”²².

O sărbătoare pastorală ce se celebra în ajunul Sângeorzului era alesul, timpul când urcă oile la deal/munte și începe viața păstorească. Anul pastoral este cuprins între două limite temporale: sărbătoarea Sfântul Gheorghe, în 23 aprilie și Sfântul Dumitru, în 26 octombrie sau Sângeorzul (cunoscut ca divinitate autohtonă a vegetației, ce aduce vara pastorală) și Sâmedrul (care închide țarinile și aduce iarna pastorală). Legenda populară spune că Dumnezeu a încredințat cheile vremii sfinților Gheorghe și Dumitru, care de atunci le poartă la brâu, deschizând și închizând anul pastoral, respectiv agrar. În cultura populară este cunoscută zicala: „La Sângeorz se încaieră câinii, la Sâmedru se bat stăpânii”, care face referire la formarea turmelor de oi, urcarea la pășunat și încăierarea câinilor pentru că încă nu se cunosc, respectiv, la altercațiile stăpânilor pentru că nu se respectă învoiala de la Sângeorz.

Peste tot în Țara Oașului, după Sângeorz se angajau păcurarii la oi, stabilindu-se drepturile și obligațiile acestora, se fixa simbria. În strânsă și directă legătură cu acest moment este cea mai mare sărbătoare câmpenească a oșenilor – *sâmbra oilor* din Țara Oașului – un străvechi obicei pastoral, care are loc în fiecare primăvară, în deplina zodie a fecundității, odată cu scoaterea și pornirea turmelor de oi la păscut. Sâmbra oilor este un străvechi rit cu putere de lege, având semnificații economice, sociale, estetice, distractive, la care participă toată obștea satească, o sărbătoare în întreaga comunitate oșenească, ce se cere împlinită prin ritualuri. „După Paști să făce alesu’; să duc ȳminii, mulg acolo, să măsură...; [Laptele se măsură – n.n.] cu cupa și cenocu’, cu măsurătorea... Vinę popa și făce

²⁰ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. I, Editura Artemis, București.

²¹ Ion Mușlea, *Cercetări folklorice în Țara Oașului*, în Anuarul arhivelor de folclor, I, Editura Cartea Românească, Cluj, 1932, p. 146.

²² Vasile Scurtu, *Cercetări folklorice în Ugocea românească*, Academia Română, Extras din Anuarul Arhivei de Folclor No. VI, București, 1942, p. 37/159.

slujba, să afuma stâna cu fum de răt'ită și din mușchi. După 'ce, să petrece, cântă...'”²³.

Noțiunea *sâmbră* se referă la întovărășirea în vederea alcătuirii unei stâne pentru vâratul oilor, fiind corelată cu aceea de *simbrie* – răsplată în bani (sau în natură), salariu, leafă, care se dădea unei persoane angajate pentru un timp în serviciul cuiva. Scenariul sâmbrei este următorul: „D-api cu sâmbra cu oile... N'e grăiëm înaint'e câț' păcurari să h'ie ș-apoi merę sara și le-adunam și le muljëm tăț' așe, o dată la șt'imb tăț'... D'imîn'eața să strânge ȝmini și merę tăț' cu mâncare, cu băutură și vineț pă la uora doisprăzece uăile și le mulję ș-apoi mâncam tăț' ȝminii. Nȝ, stăi, că le mulję oile și măsură laptile, care câte oi o avut și 'sămna că cât lapte ai avut. Să-nsămna pi o botă, nȝ, atâte pahară, atâte linguri, atâte măsură, să-nsămna pe botă, pe-acęe. Ș-apu, merę ȝminii, mânca tăț' și făce o rȝtă mare, învârtę oile, după ce să găta mulsu' și le dăd'ę, așe, pe cȝlibă. Unii 'duce și pe popa și le sfînțaię și le binecuvânta să aivă lapte. Nȝ, ȝmini [...] mânca apoi... să făce, așe, tăț' un șir, ca la iarbă vęrdi, api care ce-avę, unu' la celalalt: băutură, mâncări, de tăț fęliu [...] carne friptă de mńiel, zamă, de tăț fęliu făce, mâncări de-aięte, prăjituri. Giuca tăț'...”²⁴.

Pregătirile pentru ziua sâmbrei²⁵ începeau cu vreo două săptămâni înainte – de obicei la Sângeorz (23 aprilie) – când se asociau mai mulți săteni proprietari de oi, formând în fiecare comună mai multe stâni și angajând păcurarii. După Sângeorz, proprietarii de oi (*gazdele*) și *socotarii* sau *văjnicarii* cădeau de acord asupra zilei și locului unde se organiza sâmbra. Oile erau scoase din sat și urcate la locul stabilit pentru stână. Acolo, *gazda stânii* ducea lesele de lemn (de mestecăn, în general) și celelalte materiale necesare pentru construirea staulului. Staulul, amplasat pe loc mai înalt și înșorit, în apropierea unui pârâu cu apă – universul primordial al existenței – e împărțit în stăulețe cu spații mai reduse, prevăzute fiecare cu strungă. Strungile sunt împodobite cu struțuri de verdeață, deoarece se credea că prin acestea spiritele arborilor sunt aduse în cadrul stânii, asigurând belșug și prosperitate. Tot acum se ridică și *cȝliba* păstorească cu *vatra focului* și *gujba/cujba* de care se află agățată căldarea pentru gătit, *vărghina* și *sărcinerele*, *comarnicul*, pe care se va pune cașul la uscat. De asemenea, se pregătește cu minuțiozitate inventarul stânei: gălețile pentru muls și unitățile de măsură specifice, *răzvașul*/răbojul/ carâmbul, lingurile păcurărești, găvanele, tocăneriul, strecurile de lapte, căldările, ceaunul pentru mămăligă.

Sâmbra propriu-zisă (numită în zonele etnografice învecinate *ruptul sterpelor* sau *alesul oilor*) presupune despărțirea oilor cu lapte de cele fără lapte și miei. Seara, oile sterpe sunt alese de *mulgări* sau *mândzări*, adică de cele cu lapte și se face mulsul *pe/în știmb* (pe/la schimb), adică niciun proprietar de oi nu-și mulge oile sale, ca să nu existe nicio îndoială că a mai lăsat lapte în *pulpa* oilor și să nu influențeze rezultatul mulsorii din ziua sâmbrei. De dimineață bună, oile sunt scoase de păcurar la păscut, dar pe la amiază sosesc la stână și sunt introduse în țarcuri, deoarece urmează cel mai important moment: mulsul

²³ Inf. lipsă, Bixad, 2007, culegător Bota Raluca, Arhiva de Folclor a Facultății de Litere, CUNBM.

²⁴ Inf. Pop Mihai, 70 a, Negrești-Oaș, 1998, culegător Pașca Nicoleta, Arhiva de Folclor a Facultății de Litere, CUNBM.

²⁵ Ritualul sâmbrei este prezentat conform informațiilor furnizate de inf. Lohan Ioan, 66 a, Negrești-Oaș, 2008, proprietar de oi, culegător Natalia Lazar.

oilor pentru *măsurîșul* laptelui.

Mulsul măsurii se face separat, fiecare proprietar mulgându-și oile proprii. Făcând parte din categoria riturilor *de început*, *primul muls* era însoțit de o serie de acte ritualice, pentru ca însâmbratul să fie de bun augur: se arunca sare peste oi pentru a le feri de boli, se stropea peste turmă cu apa rezultată din spălatul găleților (simbol al bogăției și al fertilității). Apoi, oile se scoteau din staul de către strungari și păcurar, iar peste turmă se *pușcau* trei focuri de armă, pentru a obișnui oile cu fulgerele și tunetele, dar și pentru a speria duhurile rele și spiritele jivinelor pădurii. Urma rotirea ritualică, de trei ori, a oilor în jurul staulului, în cântec de tulnic, binecuvântarea turmei, sfințirea oilor și a gazdelor.

Când mulsul este gata, gălețile se așază în fața stânii și gazda, împreună cu ajutoarele sale, trece la măsuratul laptelui fiecărui proprietar. Se ține evidența pe instrumentarul specific – o bucată de lemn de brad sau alun, numit *răzvaș/răboj/carâmb*, având o lungime de 60-100 cm, pe care se însemnează, prin creștături de cuțit, cantitatea de lapte a fiecărui proprietar. La măsurîșul laptelui se folosesc tradiționalele unități de măsură: *pticul* (*picurul*), *lingura*, *cianocul*, *cupa*, *măsura*. Acest ceremonial este urmărit cu foarte mare atenție de către toți cei prezenți, deoarece reprezintă *măsura oficială* care impune cantitatea de produse (caș, urdă) pe care urma să o primească fiecare proprietar. După tradiție, primul lapte se dădea săracilor sau preotului care sfințește stâna, respectiv câinilor, pentru ca aceștia să recunoască turma și să se împrietenească. Cașul se pregătea astfel: „Avę t’iag d’-ala și țapa acolo, nq, după cum avę, cât’e găleț’ avę, măsurî d’e așteș, linguri d’e așteș să-nt’ega. După ce să-nt’ega, îl strâgę apoi [...] Avę d’i-iestă, un tifon d’i-iestă, străcură. Și-nt’ala punę brânza și să storcę. Nq, la urmă, după ce lua cașu’ ala, punę zăru’ ala pe foc, făcę foc și făcę și urdă apoi”.²⁶

Tradiția spune că, în timp ce proprietarii își mulgeau oile în strungă, feciorii aprindeau *focul viu*, care era păstrat cu mare grijă la stână, toată perioada pășunatului. Când vatra de foc era stinsă la o stână, ca urmare a viiturilor de apă sau a ploilor torențiale, iar păcurarii nu aveau cu ce aprinde alt foc viu, mergeau în dealul învecinat și aduceau foc în tăciune aprins. Focul viu avea rol protector asupra turmei de oi, fiind menționate practicile apotropaice prin care, dacă oile începeau să dea lapte mai puțin (“le slăbgh[e]ște laptele”), erau mulse deasupra focului spre a le reveni laptele.²⁷

În tot acest răstimp, din sat sosesc grupuri de sâmbrași, cu desagi cu bucate pe umăr. Însă, niciunul dintre participanți nu mănâncă și nu bea nimic până când întreaga operațiune este gata și socoteala clară. După însemnarea cantității de lapte, gazda închină un pahar de pălincă cu păcurarii și cu proprietarii oilor care alcătuiesc stâna. După aceea, urmează petrecerea cea mare, cu masa în șir, pe două rânduri. Direct pe iarbă, se întinde un șir de fețe de masă (măsoi) multicolore, frumos ornamentate, acestea marcând *masa pe două rânduri*. Responsabile pentru pregătirea bucatelor pentru sâmbra sunt femeile, gospodinele, care se întrec în a pregăti mâncăruri dintre cele mai gustoase. Întrucât sâmbrele se

²⁶ Inf. Pop Mihai, 70 a, Negrești-Oaș, 1998, culegător Pașca Nicoleta, Arhiva de Folclor a Facultății de Litere, CUNBM.

²⁷ Ion Mușlea, *op. cit.*, p. 147.

desfășoară, de obicei, după Paște, sunt nelipsite mâncărurile tradiționale pe bază de carne de miel (zama, friptura), dar și *boacele*, precum și felurite *coptături* (prăjituri) din care se vor ospăta sâmbrașii. Petrecerea este animată de muzică interpretată de ceterașii tocmiți de gazda de stână, care asigură voia bună, sub streșina pădurii, deoarece la oșeni nu se concepe nicio petrecere fără ceteră și danț.

Lăsând la o parte latura festivă, actele rituale care au loc în această zi au menirea să apere stâna și ciobanii de forțele malefice pe timpul verii și fac să fie mai bine înțeleasă consacrarea stânii. Consfințirea stânii și prin ceremonialul religios care duce la expulzarea demonilor, bolilor și păcatelor, vine să întărească acest moment al constituirii, al regenerării, al unui nou început. Stâna și-a intrat în adevăratele drepturi. Stâna începe de drept și de fapt din acest moment, la fel și timpul pastoral.

În ultimii 60 de ani, alături de sâmbrele locale, se organizează la începutul lunii mai sărbătoarea câmpenească *Sâmbra oilor*, pe platoul de la hanul Huta-Certeze. Este vorba despre un adevărat festival folcloric la care participă numeroase grupuri și ansambluri folclorice din Țara Oașului, dar și din alte zone etnografice învecinate – Codru, Țara Maramureșului, Chioar, Lăpuș, Someș etc. o sărbătoare a comunității oșenești și a invitaților, cu acest prilej fiind pus în scenă ritualul măsuriișului laptelui, alături de o sumedenie de cântece și dansuri reprezentative pentru viața spirituală a Oașului.

Drapel- Sfântul Gheorghe

Foto: <http://istoriamilitara.org/stiinta/articole/535-drapele-din-epoca-de-glorie-a-lui-stefan-cel-mare-2.html>

Icoană Sfântul Gheorghe; foto colecția personală

Bibliografie

Armă, Alexandru, *Organizarea zilei aviației în timpul războiului (în anii 1943 și 1944)*, în *Document. Buletinul Arhivelor Militare Române*, Anul XIII, Nr. 3 (49)/2010.

Bîrlea, Ovidiu, *Folclorul românesc*, Editura Minerva, București, 1981.

Durrand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers, București, 1977.

Chevalier, Jean; Alain, Gheerbrant, Jean, *Dicționar de simboluri*, vol. I, Editura Artemis, București.

Ghinoiu, Ion, *Sărbători și obiceiuri românești*, Editura Elion, București, 2003.

*** *Mineiul pe aprilie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1977.

Mușlea, Ion, *Cercetări folklorice în Țara Oașului*, Extras din „Anuarul Arhivei de Folklor” I, Cluj, Editura Cartea Românească, 1932.

Oișteanu, Andrei, *Mytos și Logos*, Editura Nemira, 1997.

Pop, Mihai, *Folclor românesc*, vol. I-II, Editura „Grai și Suflet – Cultura națională”, București, 1998.

Vasile Scurtu, *Cercetări folklorice în Ugocea românească*, Academia Română, Extras din Anuarul Arhivei de Folclor No. VI, București, 1942.

Vlăduțiu, Ion, *Etnografia românească*, București, 1973.

<http://www.capodopere2019.ro/stindardul-liturgic-al-lui-stefan-cel-mare.html>

<http://istoriamilitara.org/stiinta/articole/535-drapele-din-epoca-de-glorie-a-lui-stefan-cel-mare-2.html>

https://www.mapn.ro/calendar_militar

Informatori/performeri:

Hotca Ana, 63 a, Negrești-Oaș, 2007.

Lohan Ioan, 66 a, Negrești-Oaș, 2008.

Pintea Maria, 71 a, Bixad, 2007.

Pop Mihai, 70 a, Negrești-Oaș, 1998.